

ارزیابی وضعیت توسعه شاخص‌های خدماتی در استان کرمانشاه با تأکید بر شهرستان پاوه

محمد حسن یزدانی

دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران

چنور محمدی^۱

دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۱۰/۰۲ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۲/۰۹

چکیده

با گسترش شهرنشینی، مدیران، برنامه‌ریزان و شهروندان به خدمات شهری و کیفیت آن توجه کرده‌اند. اصولاً طرح مباحث خدمات شهری با توسعه شهرنشینی همراه بوده است. دستیابی به توسعه و بهبود کیفیت زندگی از آرمان‌هایی است که همواره ذهن بشر را به خود مشغول نموده است. اهداف پژوهش حاضر مشخص شدن وضعیت شهرستان پاوه از لحاظ برخورداری از شاخص‌های خدماتی، شناسایی برخوردارترین و محروم‌ترین شهرستان‌های استان کرمانشاه و بررسی رابطه بین پراکنش جمعیت و نرخ شهرنشینی با وضعیت توسعه می‌باشد. جامعه آماری آن چهارده شهرستان استان کرمانشاه با تأکید بر شهرستان پاوه می‌باشد، که داده‌های مورد نیاز از سالنامه آماری ۱۳۹۵ استان کرمانشاه جمع‌آوری شده است. از مدل آنتروپی شانون جهت تعیین اهمیت شاخص‌ها و از مدل‌های ARAS, SAW و میانگین رتبه‌ها جهت تجزیه و تحلیل میزان برخورداری شهرستان‌ها و روش ضریب پراکندگی برای نشان دادن اختلاف و نابرابری بین شاخص‌ها و اینکه کدام شاخص بیشترین نابرابری را دارد استفاده شده است، نتایج نشان می‌دهد شهرستان‌های: قصرشیرین، پاوه، گیلانغرب، سنقر، صحنه، کنگاور، جوانرود، دالاهو، کرمانشاه، اسلام آباد غرب، روانسر، هرسین، ثلاث‌باباجانی و سرپل‌ذهاب به ترتیب در رتبه‌های اول تا چهارده قرار گرفته‌اند و بیشترین اختلاف و نابرابری مربوط به معیار تعداد اقامتگاه (۲/۳۶) و کمترین مربوط به تعداد داروخانه (۰/۲۶) می‌باشد. همچنین بین میزان جمعیت و نرخ شهرنشینی با وضعیت توسعه شهرستان‌ها همبستگی و رابطه معنادار وجود ندارد.

کلیدواژگان: شاخص‌های خدماتی، ARAS، میانگین رتبه‌ها، ضریب پراکندگی، پاوه

مقدمه

طی دهه‌های اخیر، رشد جمعیت و افزایش شهرنشینی باعث کاهش دسترسی مردم به خدمات مختلف و در نتیجه کاهش کیفیت زندگی شهروندان شده است. تداوم چنین روندی موجب ناپایداری در حوزه‌های محیطی، اقتصادی و به ویژه اجتماعی خواهد گردید (اسماعیل زاده و همکاران، ۱۳۹۴: ۲۲۸). با گسترش شهرنشینی، مدیران، برنامه‌ریزان و شهروندان به خدمات شهری و کیفیت آن توجه کرده‌اند. اصولاً طرح مباحث خدمات شهری با توسعه شهرنشینی همراه بوده است و صرف نظر از ماهیت این خدمات که از شرایط و ساختارهای اقتصادی، سیاسی، اداری و اقلیمی متأثر است، کیفیت ارائه خدمات شهری در طول دهه ۱۹۷۰ نمایان شد و بعدها پست مدرنیسم بر تنوع و تفاوت آن تأکید کرد (Smith, 1994: 136). همگرایی در توسعه مناطق، زمانی محقق خواهد شد که مناطق محروم و کمتر توسعه‌یافته با شتاب بیشتری نسبت به مناطق دیگر، رشد و توسعه یابند و گرنه ادامه روندهای موجود با تمرکز توسعه اقتصادی در مناطق توسعه‌یافته، واگرایی و نامتعادلی ملی و منطقه‌ای را در پی خواهد داشت (Purohitm, 2008: 249). توزیع نابرابر امکانات خود نتیجه اجتناب‌ناپذیر تمرکزهای سنگین جمعیت و خدمات در بعضی مناطق و وزن کم و ناموزون جمعیت، فعالیت‌ها و اقدامات در مناطق دیگر است که باعث بروز حرکات جمعیتی شدید گردیده است (موسوی و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۹۱). دستیابی به توسعه و بهبود کیفیت زندگی از آرمان‌هایی است که همواره ذهن بشر را به خود مشغول نموده است (دادورخانی، ۱۳۸۵: ۱۷۲)، و یکی از مهم‌ترین اهداف توسعه، حذف نابرابری‌های توسعه در ابعاد مختلف و توجه به توسعه مناطق به صورت متعادل و متوازن است (Binswanger, 2001: 183). شناخت و درک شرایط و مقتضیات جوامع انسانی، نیازها و تقاضاهای آنان و ابعاد مادی و معنوی از جمله اقدامات اساسی در مسیر پیشرفت و توسعه تلقی می‌شود (Figuerola, 2006: 5). اگر چه نظریه‌پردازان توسعه، مسائل اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی را مورد توجه قرار داده‌اند، اما توجه به اوضاع متغیر نظام بین‌الملل، هنوز نظریه نسبتاً جامعی در مورد دگرگونی‌های جهان را به توسعه ارائه نشده است که مفاهیم توسعه اقتصادی، انسانی، فرهنگی و زیست‌محیطی را در داشته باشد، امروزه دیگر هیچ یک از نظریه‌پردازان توسعه بر یک بعدی بودن آن تأکید ندارند و وجوه چندگانه اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و زیست‌محیطی برای آن قائل هستند (ساسان‌پور، ۱۳۹۰: ۵۷). عدم توازن در جریان توسعه بین مناطق مختلف موجب ایجاد شکاف و تشدید نابرابری منطقه‌ای می‌شود که خود مانعی در مسیر توسعه است و از سوی دیگر، دستیابی به توسعه پایدار، یعنی توسعه‌ای که نیازهای کنونی را بدون کاهش توانایی نسل‌های آتی در بر آورد نیازهایشان را برآورده می‌سازد، با ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی نیازمند تعادل و برابری در توزیع شاخص‌های مختلف توسعه است (رفیعیان و همکاران، ۱۳۹۶: ۶). توزیع خدمات شهری می‌تواند به عنوان یک فرایند اجتماعی یا به بیانی بهتر پایداری اجتماعی تفسیر شود (Colantonio & Dixon, 2009: 4). اسناد و شواهد بسیاری وجود دارد که نشان می‌دهد نابرابری‌های فضایی، نابرابری اجتماعی را تشدید می‌کند (Skop, 2006: 394). این موضوع در شهرهای استان کرمانشاه رابطه معناداری میان میزان قدمت و جمعیت شهرها با میزان خدمات موجود در آنها به نسبت جمعیت و خدمات عمومی شهرداری‌ها دارد. طبق بررسی‌ها، شهرهای تازه تأسیس به دلیل تأثیر عامل اداری در ایجاد آن‌ها و فاکتورهای اولیه لازم برای ایجاد شهر غالباً به نسبت جمعیت، بیشتر به خدمات عمومی مورد نیاز در مقایسه با

شهرهای پرجمعیت تر دسترسی دارند؛ مثلاً شهر کرمانشاه اگر چه در مقایسه با سایر شهرها از جمعیت بسیار بیشتر و میزان خدمات فراوان تری برخوردار است، نسبت جمعیت و تعداد بهره برداران خدمات عمومی آن در قیاس با برخی شهرهای کوچک تر رتبه پایین تری دارد؛ به عبارت دیگر، با افزایش میزان جمعیت در شهرهای استان، میزان محرومیت و عدم برخورداری نیز بیشتر می شود (فتحی و همکاران، ۱۳۹۶: ۳۸۲). آگاهی از شاخص های خدماتی ما را به ارائه تصویری منطقی و قابل درک از وضعیت شهرستان های استان کرمانشاه به لحاظ برخورداری از شاخص های مورد نظر می باشد، از این رو اهدافی که این پژوهش دنبال می کند شامل موارد ذیل می باشند:

- مشخص شدن وضعیت شهرستان پاوه از لحاظ برخورداری از شاخص خدماتی
 - شناسایی برخورداری ترین و محروم ترین شهرستان های استان
 - بررسی رابطه پراکنش جمعیت و وضعیت توسعه شهرستان ها
 - بررسی رابطه بین نرخ شهرنشینی و وضعیت توسعه شهرستان ها
 - در راستای دستیابی به اهداف پژوهش سؤالات پژوهش عبارتند از:
 - وضعیت برخورداری شهرستان پاوه در بین دیگر شهرستان های استان چگونه می باشد؟
 - برخورداری ترین و محروم ترین شهرستان های استان کدام می باشند؟
 - بین پراکنش جمعیت و وضعیت توسعه رابطه وجود دارد؟
 - بین نرخ شهرنشینی و وضعیت توسعه رابطه وجود دارد؟
- پژوهش حاضر از لحاظ هدف کاربردی و از نظر ماهیت و روش توصیفی - تحلیلی می باشد. جامعه آماری آن ۱۴ شهرستان استان کرمانشاه با تأکید بر شهرستان پاوه می باشد که جهت گردآوری اطلاعات بخش توصیفی از اسناد و مطالعات کتابخانه ای در رابطه با موضوع و جهت گردآوری داده های بخش تحلیلی از سالنامه آماری سال ۱۳۹۵ استان کرمانشاه استفاده شده است. در راستای دستیابی به اهداف مورد نظر چهارده شاخص در بخش خدماتی انتخاب شد، از تکنیک آنتروپی شانون جهت تعیین ضریب اهمیت شاخص ها و به منظور میزان برخورداری شهرستان های استان کرمانشاه از مدل ها SAW, ARAS و جهت ادغام نتایج مدل ها از روش میانگین رتبه استفاده شده است. برای نشان دادن اختلاف و نابرابری بین شاخص ها و اینکه کدام شاخص بیشترین نابرابری را دارد از روش ضریب پراکندگی (CV) استفاده شده است از نرم افزارها Excel و SPSS به منظور انجام تحلیل های آماری و ریاضی و برای ترسیم نقشه ها از نرم افزار GIS بهره گرفته شده است.

پیشینه ی پژوهش

برخی از مطالعات انجام شده در زمینه سطح بندی و سنجش وضعیت توسعه به شرح زیر است:

اولریش^۲ (۲۰۰۳)، در پژوهشی به بررسی نحوه ی تأثیر نابرابری های منطقه ای در رشد و توسعه ی ملی کشور چین پرداخته است. نتایج نشان داد که روند تغییرات نابرابری های سطح توسعه ی مناطق مختلف، رابطه ای منفی و معنادار با روند تغییرات سطح توسعه ی ملی داشته است.

سوارز و همکاران^۳(2003)، به رتبه‌بندی مناطق مختلف کشور پرتغال پرداختند که نتایج نشان از درجه ناموزون توسعه‌یافتگی در نواحی مختلف است.

تقوایی و صالحی(۱۳۹۲)، به سنجش سطوح توسعه‌یافتگی شهرستان‌های استان همدان(با تأکید بر رویکرد منطقه‌ای)، پرداختند نتایج نشان می‌دهد که شهرستان همدان به عنوان برخوردارترین و شهرستان کبودرآهنگ در دو تکنیک امتیاز استاندارد شده و موریس و شهرستان فامنین در تکنیک تاکسونومی به عنوان محروم‌ترین شهرستان‌های استان می‌باشند.

صفرزاده و رحمانی(۱۳۹۳)، به جایگاه ارتباط شاخص‌های خدمات شهری و جمعیت در ارزیابی درجه توسعه‌یافتگی شهرهای استان اردبیل با استفاده از مدل TOPSIS پرداختند نتایج نشان می‌دهد از بعد خدمات شهری، شهر اردبیل رتبه‌ی اول و شهر انگوت رتبه‌ی آخر را به خود اختصاص داده است همچنین در حال حاضر بین خدمات شهری و جمعیت شهرهای استان رابطه‌ی معنی‌داری وجود دارد.

شجاعیان و مرادی(۱۳۹۴)، به رتبه‌بندی برخورداری از شاخص‌های خدمات شهری با استفاده از مدل‌های استورگس و V- PROMETHEE (مطالعه موردی: شهرهای استان همدان) پرداختند نتایج نشان می‌دهد که شکاف عمیقی بین شهرهای استان از لحاظ برخورداری از خدمات شهری وجود دارد.

محمدی و همکاران(۱۳۹۴)، به تحلیل و ارزیابی توسعه شاخص‌های خدمات شهری در شهرهای استان آذربایجان غربی با استفاده از روش‌های MCDM، پرداختند نتایج نشان می‌دهد که همبستگی معنی‌داری بین رتبه توسعه خدمات شهری و رتبه جمعیتی شهرهای استان وجود ندارد.

فتحی و همکاران(۱۳۹۶)، به تحلیل وضعیت نظام شهری استان کرمانشاه از شاخص خدمات شهری با استفاده از مدل‌های تاکسونومی عددی، تحلیل عاملی و تحلیل خوشه‌ای پرداختند نتایج نشان می‌دهد که بین برخورداری و عدم برخورداری شهرها با جمعیت دریافت‌کننده‌ی خدمات شهری ارتباطی منطقی برقرار نشده است؛ به طوری که شهرهای کوچکتر نظام شهری استان در مقایسه با شهرهای بزرگتر، شرایط مناسب‌تری از نظر برخورداری از خدمات شهری دارند.

موسی‌زاده و همکاران(۱۳۹۷)، به تحلیل فضایی و رتبه‌بندی شاخص‌های توسعه شهری مطالعه موردی استان خراسان رضوی پرداختند نتایج نشان می‌دهد که شهرستان‌های مشهد، گناباد، خلیل‌آباد، داورزن، رشتخوار، خواف، فریمان و بجستان در سطح برخوردار، شهرستان‌های درگز، کلات، چناران، سرخس، کاشمر، جغتای، تایباد و فیروزه از لحاظ برخورداری از شاخص‌های توسعه پایدار در سطح نیمه‌برخوردار و شهرستان‌های باخرز، جوین، بردسکن، تربت جام، مهاباد، سبزوار، بینالود، قوچان، زاوه، تربت حیدریه و نیشابور از لحاظ برخورداری از شاخص‌های توسعه پایدار در سطح محروم قرار دارند.

در رابطه با پیشینه، هر چند پژوهش‌هایی برای رتبه‌بندی شهرستان‌ها صورت گرفته است؛ اما در زمینه‌ی استفاده از مدل ARAS در سطح کشور، پژوهش‌های کمتری انجام شده است.

مبانی نظری و دیدگاه‌ها

توسعه فرایندی تدریجی در پیشرفت موقعیت بشر شامل انجام فعالیت برای رسیدن به رشد مادی و تکامل اجتماعی در طول زمان است (حم‌بزی و معماری، ۱۳۹۶: ۹۹). توسعه اصولاً شامل تغییرات بنیادی در ساختارهای سازمان‌ها، جوامع و مدیریت‌ها است (Streeten, 1999: 56). واژه توسعه نیز در نخستین کاربردش به زبان فرانسه و انگلیسی در سال ۱۷۵۲ میلادی به معنای رسیدن به اهداف یا ایده‌هایی طبق یک طرح یا برنامه بود، سپس این واژه به عنوان مراحل شخصی در برنامه خود و بعد به مثابه توالی بیولوژیکی تغییر از یک دانه و تخم گیاه به یک گل بکار رفت (Hass, 1992: 15). بررسی مفهوم نظری - فلسفی توسعه نشان می‌دهد که:

- توسعه بر خلاف رشد که جنبه کمی دارد حاوی جنبه‌های کمی و کیفی است
- توسعه مفهوم مطلق ندارد، بلکه خصلتی نسبی دارد و در مقایسه با زمان و مکان مشخص می‌یابد
- توسعه دینامیکی درونزا دارد و در عین همچون قوانین اجتماعی دیگر نمی‌تواند با دخالت آگاهانه انسان تعیین شود (رفیعیان و همکاران ۱۳۹۶: ۸).

چارچوب‌های نوین توسعه با پذیرش دیدگاه‌هایی همچون اجتماعات محلی، نقش سازمان‌های غیردولتی، مباحث جنسیتی، عدالت و دموکراسی، مشارکت شهروندی و مهم‌تر از همه محیط‌زیست و توسعه پایدار، بر رویکرد توسعه از پایین تأکید می‌کنند (Hodder, 2000: 16).

راهبردهای نوینی از ۱۹۷۰ در واکنش به روال برنامه‌ریزی توسعه مطرح شد. راهبردهای نیازهای اساسی^۴ از پر نفوذ-ترین این راهبردها بود که توسط سازمان جهانی کار (I. L.O) صورت‌بندی شده و چند سال بعد در سال ۱۹۷۶ به تصویب کشورهای جهان در کنفرانس جهانی اشتغال رسید (صرافی، ۱۳۷۷: ۱۱۸). این راهبرد در کشورهای در حال توسعه مناقشه‌های زیادی را موجب شد و حکومت‌های بسیاری از این کشورها از پذیرش آن امتناع کردند و به برنامه‌هایی چون ارائه تسهیلات بهداشتی، آب آشامیدنی، جاده‌های روستایی، مسکن روستایی، برق روستایی اهمیت دادند. به دلیل اینکه در سطح بین‌المللی دسترسی به کمک‌های خارجی برای این نوع برنامه‌ها راحت‌تر و با سرعت بیشتری انجام می‌گیرد (بیات، ۱۳۸۸: ۱۲۰).

مکاتب و دیدگاه‌های توسعه

نوسازی: در شرایط سیاسی و اجتماعی متحول سال‌های دهه ۱۹۵۰، مکتب نوسازی به عنوان نخستین رهیافت توسعه مطرح شد. در این نظریه، اقتصاد جهانی عامل مهمی در توسعه اقتصادی است (فیروزی و همکاران، ۱۳۹۶: ۲۲۵).

وابستگی: این دیدگاه برخلاف دیدگاه نوسازی ریشه‌ها و علل عقب‌ماندگی را ناشی از فرایند تاریخی و ارتباطات خارجی می‌داند و معتقد است که ریشه‌های اصلی این عقب‌ماندگی را باید در ذات توسعه طلبانه سرمایه‌داری غرب و تضادهای ذاتی آن در قالب استعمار و امپریالیسم و ... جستجو کرد (افروغ، ۱۳۷۹: ۸۶).

دیدگاه مبتنی بر صورت‌بندی اجتماعی: این دیدگاه برخلاف دیدگاه‌های نوسازی و وابستگی، معتقد است که هیچ یک از عوامل داخلی و خارجی به طور مجزا در عقب‌ماندگی جهان سوم تعیین کننده نیستند. بلکه عوامل خارجی از

طریق عوامل داخلی اثر می‌گذارند و فقط با درک شرایط داخلی می‌توان آثار بجای مانده را ارزیابی کرد (حبیبیان و همکاران، ۱۳۹۶: ۳۱۵).

مارکسیسم: به نظر مارکسیسم کلاسیک، توسعه سرمایه‌داری در عملکرد متناقض دارد. از یک سو، با استثمار طبقه کارگر سودهای جمع‌آوری شده را در اختیار تعدادی سرمایه‌دار قرار می‌دهد. از سوی دیگر، زمینه‌ساز مبارزه طبقه کارگر علیه نظام اقتصادی و سیاسی استثمار می‌شود (فیروزی و همکاران، ۱۳۹۶: ۲۲۵).

ساختاری و غیر مارکسیستی: این رهیافت از جهات متعددی با نگرش وابستگی مطابقت دارد و در زمینه‌های بسیاری نیز با رهیافت نئومارکسیستی هم‌راستا است. به بیان دیگر، نظریه‌های ساختاری به مشکلات نهادینه داخلی و خارجی در توسعه اقتصادی توجه می‌کنند (فیروزی و همکاران، ۱۳۹۶: ۲۲۶).

توسعه انسانی: مفهوم توسعه انسانی خود گویای آن است که هدف اصلی توسعه بهره‌مند ساختن راستین انسان است که انسان را در مرکز الگوهای توسعه قرار می‌دهد و موضوع‌های عمیقی را درباره ویژگی‌های رشد اقتصادی و چگونگی توزیع آن‌ها به میان آورد. توسعه انسانی در عین آن که خود یک هدف است وسیله‌ای جهت تحقق راستین توسعه در همه ابعاد آن است بنابراین به منظور سنجش میزان توسعه، شاخص‌های را به منظور جایگزین کردن دیدگاه انسان‌مدار به جای دیدگاه تولید مدار با عنوان شاخص توسعه انسانی (HDI) که ترکیبی از سه شاخص طول عمر، دانش و درآمد که هر یک نماینگر نوعی پیشرفت در انسان است (حبیبیان و همکاران، ۱۳۹۶: ۳۱۶).

با بررسی دیدگاه‌های مختلف در مورد توسعه و توسعه‌یافتگی می‌توان چنین استنباط کرد که همه صاحب نظران علم توسعه با هر دیدگاهی، به فرایند حرکت جوامع از وضعیت موجود به سوی وضعیت مطلوب، به عنوان توسعه و توسعه‌یافتگی معتقدند. اما اختلاف دیدگاه‌های آن‌ها در زمینه توسعه‌یافتگی، روش و عوامل دستیابی به توسعه و رابطه توسعه با عوامل اجتماعی دیگر است (حبیبیان و همکاران، ۱۳۹۶: ۳۱۵).

محدوده مورد مطالعه

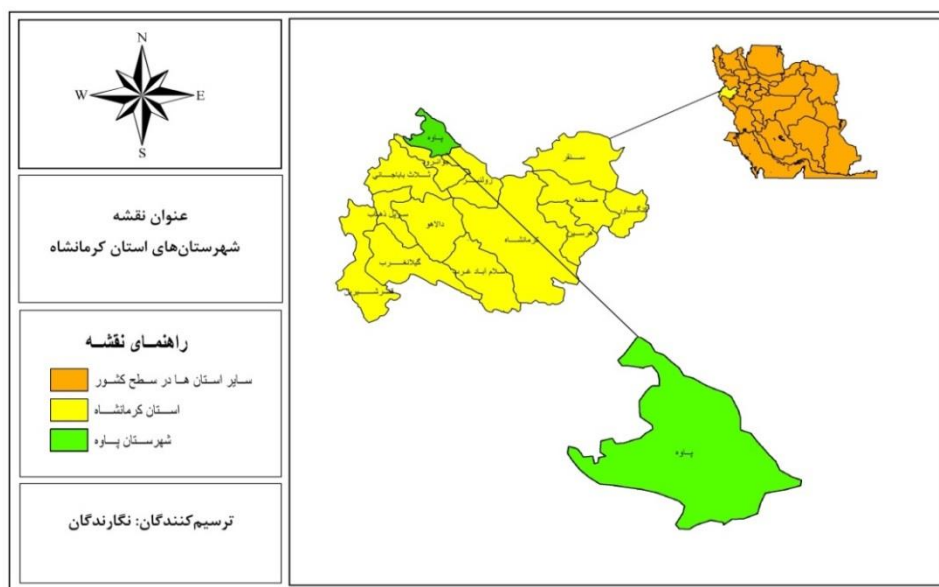
بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۵ استان کرمانشاه دارای ۱۹۵۲۴۳۴ نفر جمعیت می‌باشد و با وسعت ۲۵۰۴۵/۴ کیلومتر مربع به مرکزیت شهر کرمانشاه در میانه ضلع غربی کشور بین مدار جغرافیایی ۳۳ درجه و ۴۰ دقیقه تا ۳۵ درجه و ۱۸ دقیقه عرض شمالی از خط استوا و ۴۵ درجه و ۲۴ تا ۴۸ درجه و ۷ طول شرقی از نصف النهار گرینوچ قرار گرفته است و از شمال با استان کردستان، از جنوب با استان‌های لرستان و ایلام، از شرق با استان همدان و از غرب با داشتن ۳۳۰ کیلومتر مرز مشترک با کشور عراق همسایه است. ارتفاع متوسط آن از سطح دریا حدود ۱۲۰۰ متر است. استان کرمانشاه از لحاظ تقسیمات کشوری دارای ۱۴ شهرستان، ۳۱ بخش، ۳۲ شهر و ۸۶ دهستان می‌باشد (مرکز آمار ایران: ۱۳۹۵). شهرستان پاوه یکی از چهارده شهرستان استان کرمانشاه است که در شمال غربی این استان واقع شده است بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۵ شهرستان پاوه دارای ۶۰۴۳۱ نفر جمعیت می‌باشد (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵)، و با وسعتی برابر ۸۰۱/۸ در محدوده طول شرقی حداقل ۴۶ درجه و حداکثر ۴۶ درجه و ۳۰ دقیقه و عرض شمال ۳۴ درجه و ۵۵ ثانیه و حداکثر ۳۵ درجه و ۱۸ دقیقه واقع شده که از شمال به شهرستان مریوان، از شرق به شهرستان سنندج، از جنوب به شهرستان جوانرود و از غرب به طول ۹۶ کیلومتر با کشور عراق هم‌مرز است. این شهرستان در میان سلسله جبال زاگرس محصور شده و با ۱۴۶۳ متر ارتفاع از سطح دریا و متوسط ۸۳۰

میلیمتر بارندگی است. شهرستان پاوه دارای سه بخش، پنج شهر، پنج دهستان و نود و پنج روستا می باشد (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵) (جدول ۱) (شکل ۱).

جدول (۱): مشخصات عمومی شهرستان های استان کرمانشاه بر اساس تقسیمات کشوری

شهرستان	جمعیت	نرخ شهرنشینی	مساحت (کیلومتر مربع)	بخش	شهر	دهستان
اسلام آباد غرب	۱۴۰۸۷۶	۶۵/۲۲	۲۱۲۵/۲	۲	۲	۷
پاوه	۶۰۴۳۱	۵۹/۷۴	۸۰۱/۸	۳	۵	۵
ثلاث باباجانی	۳۵۲۱۹	۴۶/۰۱	۱۴۱۷/۵	۲	۲	۴
جوانرود	۷۵۱۶۹	۷۲/۳۱	۷۷۷/۷	۲	۱	۴
دالاهو	۳۵۹۸۷	۴۳/۷۸	۱۹۱۴/۳	۲	۳	۵
روانسر	۴۷۶۵۷	۵۸/۹۳	۱۱۲۵/۲	۲	۲	۶
سرپل ذهاب	۸۵۳۴۲	۵۳/۲۹	۱۲۱۱/۲	۲	۱	۸
سنقر	۸۱۶۶۱	۵۵/۴۸	۲۳۰۸/۲	۲	۲	۸
صحنه	۷۰۷۵۷	۵۱/۱۷	۱۵۶۷/۹	۲	۲	۷
قصر شیرین	۲۳۹۲۹	۷۷/۹۵	۱۵۵۰/۳	۲	۲	۴
کرمانشاه	۱۰۸۳۸۳۳	۸۷/۸۶	۵۶۴۷/۱	۵	۴	۱۳
کنگاور	۷۶۲۱۶	۷۰/۸۳	۹۲۹/۷	۱	۲	۵
گیلانغرب	۵۷۰۰۷	۴۴/۲۸	۲۵۸۵/۸	۲	۲	۶
هرسین	۷۸۳۵۰	۶۲/۶۵	۲۵۸۵/۷	۲	۲	۴
کل استان	۱۹۵۲۴۳۴	۷۵/۲۲	۲۵۰۴۵/۴	۳۱	۳۲	۸۶

مأخذ: سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان کرمانشاه - معاونت آمار و اطلاعات، ۱۳۹۵

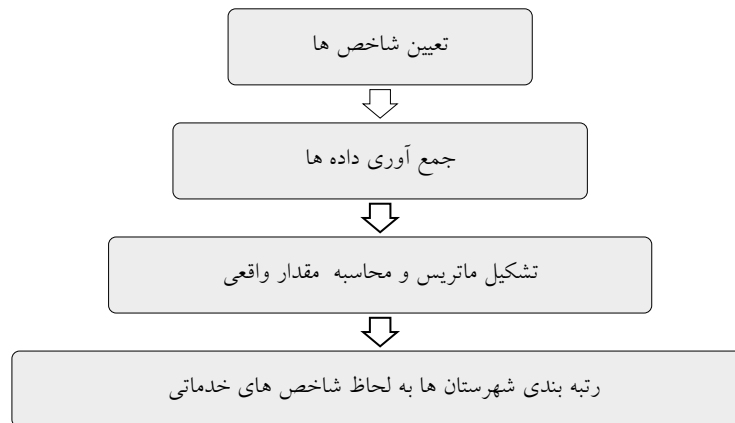
شکل (۱): نقشه محدوده ی مورد مطالعه

منبع: نگارندگان

شاخص های مورد استفاده در پژوهش

بررسی شاخص های مختلف توسعه در هر سطحی از سکونت گاه های کشور جهت پی بردن به میزان شکاف موجود و در جهت تدوین راهبردهای عادلانه برای توسعه مناطق، امری مهم تلقی می گردد (یاسوری، ۱۳۸۸: ۲۰۱). شاخص - های مورد استفاده در این پژوهش شامل: X1: تعداد اقامتگاه، X2: تعداد پایانه، X3: تعداد بیمارستان، X4: تعداد کتابخانه،

X5: تعداد دفتر پست، X6: تعداد واحد بانکی، X7: تعداد داروخانه، X8: تعداد وسایل نقلیه عمومی، X9: تعداد خودرو حمل زباله، X10: تعداد پارک عمومی، X11: تعداد کشتارگاه، X12: تعداد ایستگاه آتش‌نشانی، X13: تعداد میدان میوه و تره‌بار، X14: تعداد چاپخانه می‌باشند (شکل ۲).

شکل (۲): فرایند سنجش شاخص‌های خدماتی

تکنیک‌های پژوهش

روش آنتروپی

یکی از روش‌های معمول برای تعیین وزن یا میزان اهمیت شاخص‌ها است. در سال ۱۹۷۵ توسط شانون و ویور^۱ ارائه شده است (عطایی: ۱۳۸۹، ۵۵).

تکنیک (ARAS)

روش آراس بر اساس این نظریه استوار است که پدیده‌های پیچیده جهان می‌تواند با استفاده از مقایسه‌های نسبی ساده فهمیده شود. در این روش مجموع مقادیر وزن‌دار شده و نرمال شده مقادیر معیارها برای هر گزینه که نشان دهنده شرایط یک گزینه است، بر مجموع مقادیر وزن‌دار شده بهترین گزینه تقسیم می‌شود. این نسبت، درجه بهینه بودن (Degree Of Optimality) نامیده می‌شود. بر اساس این درجه بهینه بودن گزینه‌ها، رتبه‌بندی می‌شوند (عرب و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۵۴).

۱- ایجاد ماتریس تصمیم‌گیری

$$X = \begin{bmatrix} x_{01} & \dots & x_{0j} & \dots & x_{0n} \\ \vdots & \ddots & \vdots & \ddots & \vdots \\ x_{i1} & \dots & x_{ij} & \dots & x_{in} \\ \vdots & \ddots & \vdots & \ddots & \vdots \\ x_{m1} & \dots & x_{mj} & \dots & x_{mn} \end{bmatrix}$$

۲- نرمال‌سازی ماتریس تصمیم (با استفاده از روش خطی)

$$n_{ij} = x_{ij} / \max x_{ij}$$

۳- محاسبه ماتریس نرمال موزون

$$(D=x_{ij} \times w_j)$$

۴- تعیین مقدار تابع بهینگی و درجه مطلوبیت هر گزینه

$$(S_i=\sum_{j=1}^n x_{ij})$$

بهترین گزینه، گزینه ای است که بالاترین ارزش تابع را داشته باشد، و بدترین گزینه، گزینه ای است که کمترین ارزش تابع بهینه را داشته باشد. اولویت گزینه بر اساس مقدار S_i مشخص می شود. درجه کاربرد هر گزینه (Alternative Utility) از مقایسه آن با بهترین گزینه که S_0 نام دارد به دست می آید. معادله درجه کاربرد (Utility Degree) که K_i نام دارد در ذیل تشریح شده است

$$K_i \frac{S_i}{S_0}$$

مقدار K_i در بازه (۰ و ۱) قرار دارد. بر اساس مقادیر K_i گزینه ها رتبه بندی می شوند.

- مدل (SAW)^۶

این روش در سال ۱۹۸۱ توسط هوانگ و یون^۷ ارائه شده است (عطایی: ۱۳۸۹، ۶۱)

۱. تشکیل ماتریس تصمیم

$$\begin{bmatrix} X_{11} & \dots & X_{1n} \end{bmatrix}$$

۲. بی مقیاس کردن ماتریس تصمیم

برای بی مقیاس کردن معیارهای مثبت و منفی به ترتیب از روابط زیر استفاده می شود:

$$r_{ij} = \frac{x_{ij}}{\max_i \{x_{ij}\}}$$

$$r_{ij} = \frac{\frac{1}{x_{ij}}}{\max_i \{\frac{1}{x_{ij}}\}} = \frac{\min_i \{x_{ij}\}}{x_{ij}}$$

۳. تعیین وزن بردار معیارها

۴. انتخاب گزینه ی برتر

$$A^* = \{A_i | \max_i \sum_j^m w_j r_{ij}\}$$

روش میانگین رتبه ها

در این روش برای هر گزینه، میانگین حسابی رتبه های به دست آمده با استفاده از روش های مختلف تصمیم چند معیاره تعیین می شود و بر اساس گزینه ها اولویت بندی می شوند (عطایی، ۱۳۸۹: ۲۶۶).

روش ضریب پراکندگی

یکی از روش‌های اساسی برای به دست آوردن نابرابری منطقه‌ای، روش ضریب پراکندگی است. با استفاده از این روش می‌توان مشخص ساخت که هر شاخص تا چه حد بطور نامتعادل در بین مناطق توزیع شده است. ساختار کلی فرمول بدین شرح است (کلانتری، ۱۳۸۰، ۱۴۰).

مقدار بالای ضریب پراکندگی (CV) نشان دهنده نابرابری بیشتر در توزیع شاخص‌ها در بین مناطق است. CV: ضریب پراکندگی، $\bar{X}_i$: برابر با مقدار یک متغیر در منطقه ای خاص، $\bar{X}$: برابر است با مقدار متوسط همان متغیر، N: تعداد مناطق.

$$CV = \frac{\sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (X_i - \bar{X})^2}{n}}}{\frac{\sum_{i=1}^n X_i}{n}}$$

یافته‌ها پژوهش

وزن شاخص‌ها با استفاده از روش آنتروپی به دست آمد. نتایج اجرای این روش بر روی ماتریس تصمیم‌گیری حاکی از آن است که معیار تعداد اقامتگاه با (۰/۱۱۰۴) دارای بیشترین درجه اهمیت نسبی و تعداد میدان میوه و تره-بار با (۰/۱۰۵۹) دارای کمترین درجه اهمیت نسبی می‌باشند (جدول ۲).

جدول (۲): وزن شاخص‌ها

شاخص	تعداد اقامتگاه	تعداد پانه	تعداد بیمارستان	تعداد کتابخانه	تعداد دفتر پست	تعداد واحد باکلی	تعداد داروخانه	تعداد وسایل نقلیه عمومی	تعداد خودرو حمل زباله	تعداد پارک عمومی	تعداد کشتارگاه	تعداد ایستگاه آتش‌نشانی	تعداد میدان میوه و تره بار	تعداد چاپخانه
وزن	۰/۱۱۰۴	۰/۰۹۲۶	۰/۰۵۶۱	۰/۰۷۹۵	۰/۰۸۶۴	۰/۰۷۳۷	۰/۰۶۹۰	۰/۰۷۹۱	۰/۰۶۴۰	۰/۰۶۵۳	۰/۰۶۱۹	۰/۰۷۴۹	۰/۰۱۵۹	۰/۰۷۱۱

منبع: محاسبات نویسندگان، ۱۳۹۷

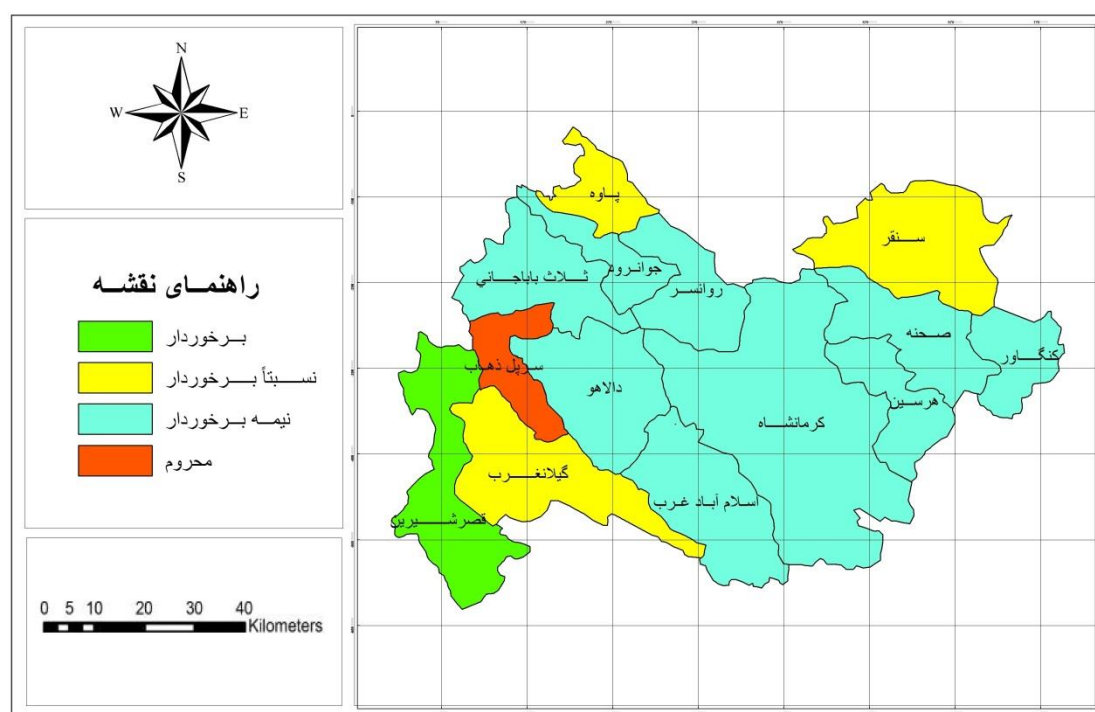
با استفاده از تکنیک ARAS که نتایج آن در (جدول ۳) و (شکل ۳) آورده شده است شهرستان‌ها در چهارسطح برخوردار ۱/۰۰-۰/۷۵، نسبتاً برخوردار ۰/۷۵-۰/۵۰، نیمه‌برخوردار ۰/۵۰-۰/۲۵ و محروم ۰/۲۵-۰/۰۰، دسته‌بندی شده‌اند که هرچه عدد به دست آمده بیشتر باشد برخورداری بیشتر آن شهرستان را نشان می‌دهد، از بین شهرستان-های استان کرمانشاه شهرستان قصرشیرین با ضریب توسعه (۱/۰۰) در سطح برخوردار قرار دارد، شهرستان پاوه با ضریب توسعه (۰/۵۵۵)، شهرستان گیلانغرب با ضریب توسعه (۰/۵۱۷)، شهرستان سنقر با ضریب توسعه (۰/۵۰۲) در سطح نسبتاً برخوردار قرار دارند، شهرستان صحنه با ضریب توسعه (۰/۴۵۳)، شهرستان کنگاور با ضریب توسعه (۰/۴۳۰)، شهرستان جوانرود با ضریب توسعه (۰/۴۲۹)، شهرستان دالاهو با ضریب توسعه (۰/۴۲۷)، شهرستان کرمانشاه با ضریب توسعه (۰/۴۲۴)، شهرستان اسلام آباد غرب با ضریب توسعه (۰/۳۵۷)، شهرستان روانسر با ضریب توسعه (۰/۳۵۶)، شهرستان هرسین با ضریب توسعه (۰/۳۳۶)، شهرستان ثلاث باباجانی با ضریب توسعه (۰/۳۳۰) در سطح نیمه‌برخوردار و نهایتاً شهرستان سرپل ذهاب با ضریب توسعه (۰/۲۴۰) در سطح محروم قرار دارد.

جدول (۳): نتایج ارزیابی مدل ARAS

شهرستان	قصرشیرین	پاوه	گیلانغرب	سنقر	صحنه	کنگاور	جوانرود
---------	----------	------	----------	------	------	--------	---------

۰/۳۴۹	۰/۳۴۹	۰/۳۶۸	۰/۴۰۸	۰/۴۲۰	۰/۴۴۸	۰/۸۱۳	Si
۰/۴۲۹	۰/۴۳۰	۰/۴۵۳	۰/۵۰۲	۰/۵۱۷	۰/۵۵۱	۱/۰۰	Ui
۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	رتبه
نیمه برخوردار			نسبتاً برخوردار			برخوردار	وضعیت توسعه
			۳			۱	تعداد شهرستان
شهرستان							
سرپل ذهاب		هرسین	روانسر	اسلام آباد غرب	کرمانشاه	دالاهو	شهرستان
۰/۱۹۵	۰/۲۶۸	۰/۲۷۳	۰/۲۸۹	۰/۲۹۰	۰/۳۴۵	۰/۳۴۷	Si
۰/۲۴۰	۰/۳۳۰	۰/۳۳۶	۰/۳۵۶	۰/۳۵۷	۰/۴۲۴	۰/۴۲۷	Ui
۱۴	۱۳	۱۲	۱۱	۱۰	۹	۸	رتبه
محروم		نیمه برخوردار			وضعیت توسعه		
۱				۹			تعداد شهرستان

منبع: محاسبات نویسندگان، ۱۳۹۷

شکل (۳): نقشه وضعیت برخورداری شهرستان های استان کرمانشاه و جایگاه شهرستان پاوه بر اساس مدل ARAS

منبع: نگارندگان

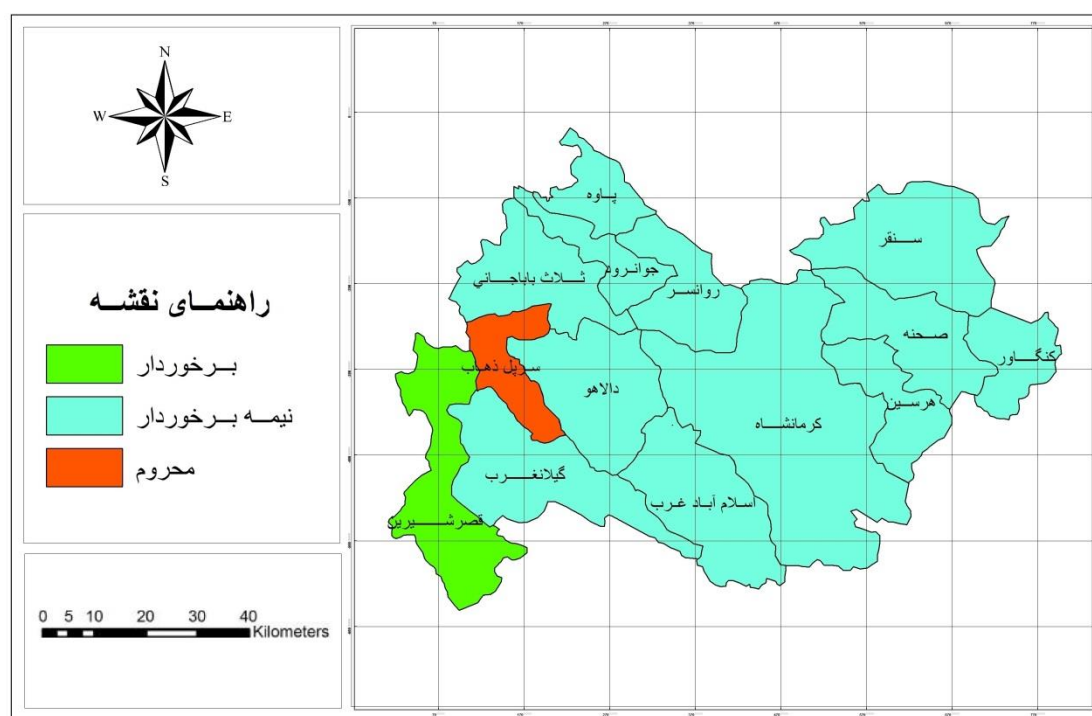
همچنین یافته های حاصل از تکنیک SAW در (جدول ۴) و (شکل ۴) آورده شده است که همانند تکنیک ARAS شهرستان ها در چهار سطح برخوردار ۱/۰-۰/۷۵، نسبتاً برخوردار ۰/۷۵-۰/۵۰، نیمه برخوردار ۰/۵۰-۰/۲۵ و محروم ۰/۲۵-۰/۰۰، دسته بندی شده اند که هرچه عدد به دست آمده بیشتر باشد برخورداری بیشتر آن شهرستان را نشان می دهد، که شهرستان نسبتاً برخوردار اصلاً وجود ندارد از بین شهرستان های استان کرمانشاه، شهرستان قصر شیرین با ضریب توسعه (۰/۸۱۲۹) در سطح برخوردار قرار دارد، شهرستان پاوه با ضریب توسعه (۰/۴۴۸۲)، شهرستان گیلانغرب با ضریب توسعه (۰/۴۲۰۱)، شهرستان سنقر با ضریب توسعه (۰/۴۰۸۴)، شهرستان صحنه با ضریب توسعه (۰/۳۶۸۴)، شهرستان کنگاور با ضریب توسعه (۰/۳۴۹۲)، شهرستان جوانرود با ضریب توسعه (۰/۳۴۸۸)، شهرستان دالاهو با ضریب توسعه (۰/۳۴۷۰)، شهرستان کرمانشاه با ضریب توسعه (۰/۳۴۵۰)، شهرستان اسلام آباد

غرب با ضریب توسعه (۰/۲۸۹۸)، شهرستان روانسر با ضریب توسعه (۰/۲۸۹۲)، شهرستان هرسین با ضریب توسعه - (۰/۲۷۳۲)، شهرستان ثلاث باباجانی با ضریب توسعه (۰/۲۶۸۵) در سطح نیمه برخوردار و نهایتاً شهرستان سرپل - ذهاب با ضریب توسعه (۰/۱۹۵۰) در سطح محروم قرار دارد.

جدول (۴): نتایج ارزیابی مدل SAW

شهرستان	قصر شیرین	پاوه	گیلانغرب	سنقر	صحنه	کنگاور	جوانرود
SAW	۰/۸۱۲۹	۰/۴۴۸۲	۰/۴۲۰۱	۰/۴۰۸۴	۰/۳۶۸۴	۰/۳۴۹۲	۰/۳۴۸۸
رتبه	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
وضعیت توسعه	برخوردار	نیمه برخوردار					
تعداد شهرستان	۱						
شهرستان	دالاهو	کرمانشاه	اسلام آباد غرب	روانسر	هرسین	ثلاث باباجانی	سرپل ذهاب
SAW	۰/۳۴۷۰	۰/۳۴۵۰	۰/۲۸۹۸	۰/۲۸۹۲	۰/۲۷۳۲	۰/۲۶۸۵	۰/۱۹۵۰
رتبه	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴
وضعیت توسعه	نیمه برخوردار						محروم
تعداد شهرستان	۱۲						۱

منبع: محاسبات نویسندگان، ۱۳۹۷

شکل (۴): نقشه وضعیت برخورداری شهرستان‌های استان کرمانشاه و جایگاه شهرستان پاوه بر اساس مدل SAW

منبع: نگارندگان

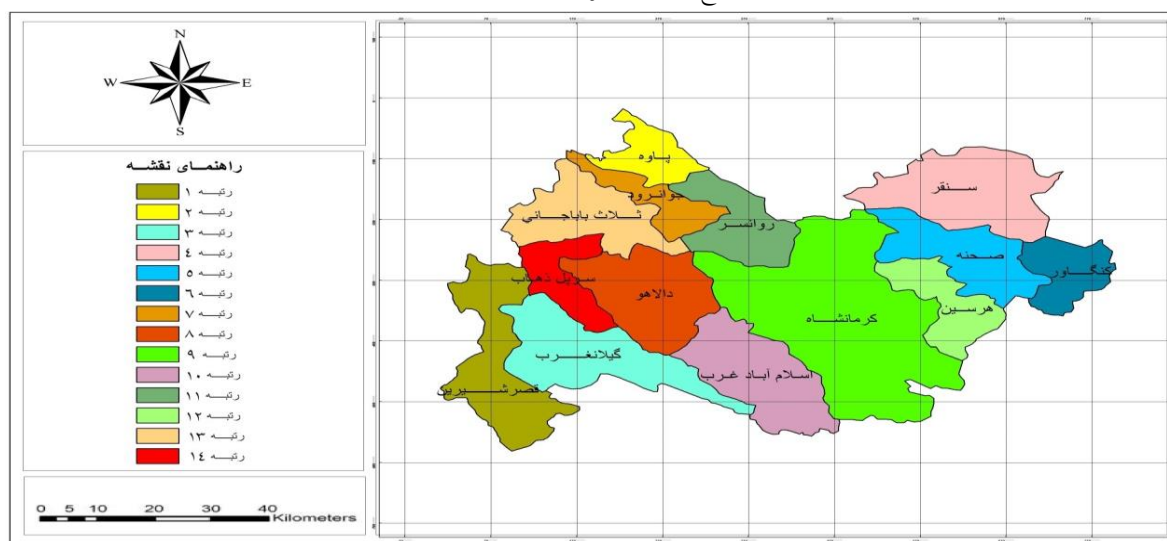
در روش میانگین رتبه‌ها بر اساس میانگین رتبه‌های به دست آمده از روش‌های SAW و ARAS اولویت‌بندی می‌کنیم مثلاً شهرستانی در روش ARAS رتبه یک و در روش SAW رتبه دو را کسب کرده است که میانگین دو عدد مذکور برابر با ۱/۵ این کار را برای تمام شهرستان‌ها انجام می‌دهیم نهایتاً برای رتبه‌بندی نهایی کوچکترین عدد

میانگین رتبه های حاصل شده بهترین رتبه را به خود اختصاص می دهد. نتیجه میانگین رتبه ها در (جدول ۵) و (شکل ۵) نشان داده شده است بر این اساس شهرستان های قصر شیرین، پاوه، گیلانغرب، سنقر، صحنه، کنگاور، جوانرود، دالاهو، کرمانشاه، اسلام آباد غرب، روانسر، هرسین، ثلاث باباجانی و سرپل ذهاب به ترتیب در رتبه های اول تا چهاردهم قرار گرفته اند، این نتایج نشان می دهد که در رتبه شهرستان ها تغییری نسبت به رتبه ی آن ها در مدل-های SAW و ARAS ایجاد نشده است.

جدول (۵): وضعیت شهرستان ها بر اساس میانگین رتبه ها

شهرستان	قصر شیرین	پاوه	گیلانغرب	سنقر	صحنه	کنگاور	جوانرود
ARAS	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
SAW	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
میانگین رتبه	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
رتبه	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
شهرستان	دالاهو	کرمانشاه	اسلام آباد غرب	روانسر	هرسین	ثلاث باباجانی	سرپل ذهاب
ARAS	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴
SAW	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴
میانگین رتبه	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴
رتبه	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴

منبع: محاسبات نویسنده گان، ۱۳۹۷

شکل (۵): نقشه رتبه بندی شهرستان های استان کرمانشاه و جایگاه شهرستان پاوه بر اساس روش میانگین رتبه

منبع: نگارندگان

با استفاده از روش ضریب پراکندگی میزان پراکندگی ۱۴ شاخص بخش خدماتی مشخص شد (جدول ۶). براساس نتایج بدست آمده بیشترین نابرابری مربوط به تعداد اقامتگاه (۲/۳۶) و کمترین مربوط به تعداد داروخانه (۰/۲۶) می باشد و شاخص های تعداد میدان میوه و تره بار (۱/۴۸)، تعداد کشتارگاه (۱/۴۷)، تعداد پایانه (۱/۲۶)، تعداد بیمارستان (۰/۸۴)، تعداد وسایل نقلیه عمومی (۰/۶۹)، تعداد ایستگاه آتش نشانی (۰/۶۷)، تعداد دفتر پست (۰/۷۰)،

تعداد چاپخانه (۰/۶۴)، تعداد کتابخانه (۰/۵۶)، تعداد پارک عمومی (۰/۴۶)، تعداد خودرو حمل زباله (۰/۴۴)، تعداد واحد بانکی (۰/۴۳) به ترتیب در رتبه‌های دوم تا سیزدهم قرار دارند.

جدول (۶): ضریب پراکندگی معیارها شاخص‌های خدماتی در شهرستان‌های استان کرمانشاه

معیارها	تعداد آتاشگاه	تعداد پایانه	تعداد بیمارستان	تعداد کتابخانه	تعداد دفتر پست	تعداد واحد بانکی	تعداد داروخانه	تعداد وسایل نقلیه عمومی	تعداد خودرو حمل زباله	تعداد پارک عمومی	تعداد کشتارگاه	تعداد ایستگاه آتش نشانی	تعداد میدان میوه و تره‌بار	تعداد چاپخانه
CV	۲/۳۶	۱/۲۶	۰/۸۴	۰/۵۶	۰/۷۰	۰/۴۳	۰/۲۶	۰/۶۹	۰/۴۴	۰/۴۶	۱/۴۷	۰/۶۷	۱/۴۸	۰/۶۴

منبع: محاسبات نویسندگان، ۱۳۹۷

با توجه به (جدول ۷) مشخص شد در شهرستان‌های استان کرمانشاه بین نرخ شهرنشینی و وضعیت توسعه همبستگی وجود ندارد، مثلاً شهرستان کرمانشاه با اینکه بیشترین جمعیت شهرنشین (۸۷/۸۶) را دارا می‌باشد ولی از لحاظ وضعیت توسعه در رتبه‌ی نهم قرار دارد.

جدول (۷): بررسی ارتباط بین میزان جمعیت با وضعیت توسعه در مدل SAW

وضعیت توسعه	نرخ شهرنشینی	آزمون	متغیر
-۰/۱۱۱	۱	ضریب همبستگی	نرخ شهرنشینی
۰/۷۰۷	-	سطح معناداری	
۱۴	۱۴	تعداد	
۱	-۰/۱۱۱	ضریب همبستگی	وضعیت توسعه
-	۰/۷۰۷	سطح معناداری	
۱۴	۱۴	تعداد	

منبع: محاسبات نویسندگان، ۱۳۹۷

با توجه به (جدول ۸) مشخص شد در شهرستان‌های استان کرمانشاه بین میزان جمعیت و وضعیت توسعه همبستگی وجود ندارد، مثلاً شهرستان کرمانشاه همانند نرخ شهرنشینی با اینکه بیشترین میزان جمعیت (۱۰۸۳۸۳۳) را دار می‌باشد ولی از لحاظ وضعیت توسعه در رتبه‌ی نهم قرار دارد.

جدول (۸): بررسی ارتباط بین نرخ شهرنشینی با وضعیت توسعه در مدل ARAS

وضعیت توسعه	میزان جمعیت	آزمون	متغیر
-۰/۰۹۶	۱	ضریب همبستگی	میزان جمعیت
۰/۷۵۴	-	سطح معناداری	
۱۴	۱۴	تعداد	
۱	-۰/۰۹۶	ضریب همبستگی	وضعیت توسعه
-	۰/۷۵۴	سطح معناداری	
۱۴	۱۴	تعداد	

منبع: محاسبات نویسندگان، ۱۳۹۷

نتیجه گیری

طی دهه های اخیر، رشد جمعیت و افزایش شهرنشینی باعث کاهش دسترسی مردم به خدمات مختلف و در نتیجه کاهش کیفیت زندگی شهروندان شده است. تداوم چنین روندی موجب ناپایداری در حوزه های محیطی، اقتصادی و به ویژه اجتماعی خواهد گردید. دستیابی به توسعه و بهبود کیفیت زندگی از آرمان هایی است که همواره ذهن بشر را به خود مشغول نموده است، و شناخت و درک شرایط و مقتضیات جوامع انسانی، نیازها و تقاضاهای آنان و ابعاد مادی و معنوی از جمله اقدامات اساسی در مسیر پیشرفت و توسعه تلقی می شود. اهداف پژوهش حاضر مشخص شدن وضعیت شهرستان پاوه از لحاظ برخورداری از شاخص های خدماتی، شناسایی برخورداری و محروم ترین شهرستان های استان کرمانشاه و بررسی رابطه پراکنش جمعیت و نرخ شهرنشینی با وضعیت توسعه شهرستان ها می باشد. از مدل های آنتروپی جهت تعیین اهمیت شاخص ها، مدل های ARAS, SAW و میانگین رتبه جهت تجزیه و تحلیل میزان برخورداری شهرستان ها و روش ضریب پراکندگی برای نشان دادن اختلاف و نابرابری بین شاخص ها و اینکه کدام شاخص بیشترین نابرابری را دارا می باشد استفاده شده است.

نتایج نشان می دهد در روش آنتروپی معیار تعداد اقامتگاه دارای بیشترین درجه اهمیت نسبی (۰/۱۱۰۴) و تعداد میدان میوه و تره بار با (۰/۱۵۹) دارای کمترین درجه اهمیت نسبی می باشند. در تکنیک ARAS از بین شهرستان های استان کرمانشاه، شهرستان قصر شیرین با ضریب توسعه (۱/۰۰) در سطح برخوردار و شهرستان سرپل ذهاب با ضریب توسعه (۰/۲۴۰) در سطح محروم قرار دارد، شهرستان های پاوه، گیلانغرب و سنقر در سطح نسبتاً برخوردار قرار دارند و شهرستان های صحنه، کنگاور، جوانرود، دالاهو، کرمانشاه، اسلام آبادغرب، روانسر، هرسین و ثلاث باباجانی در سطح نیمه برخوردار قرار دارند. بر اساس تکنیک SAW، از بین شهرستان های استان کرمانشاه، شهرستان قصر شیرین با ضریب توسعه (۰/۸۱۲۹) در سطح برخوردار و شهرستان سرپل ذهاب با ضریب توسعه (۰/۱۹۵۰) در سطح محروم قرار دارد، و شهرستان های پاوه، گیلانغرب، سنقر، کنگاور، جوانرود، دالاهو، کرمانشاه، اسلام آباد غرب، روانسر، هرسین و ثلاث باباجانی سطح نیمه برخوردار قرار دارند. بر اساس روش میانگین رتبه ها شهرستان های: قصر شیرین، پاوه، گیلانغرب، سنقر، صحنه، کنگاور، جوانرود، دالاهو، کرمانشاه، اسلام آباد غرب، روانسر، هرسین، ثلاث باباجانی و سرپل ذهاب به ترتیب در رتبه های اول تا چهارده قرار گرفته اند. بر اساس نتایج ضریب پراکندگی بیشترین نابرابری مربوط به تعداد اقامتگاه (۲/۳۶) و کمترین مربوط به تعداد داروخانه (۰/۲۶) می باشد و شاخص های تعداد میدان میوه و تره بار، تعداد کشتارگاه، تعداد پایانه، تعداد بیمارستان، تعداد وسایل نقلیه عمومی، تعداد ایستگاه آتش نشانی، تعداد دفتر پست، تعداد چاپخانه، تعداد کتابخانه، تعداد پارک عمومی، تعداد خودرو حمل زباله، تعداد واحد بانکی به ترتیب در رتبه های دوم تا سیزدهم قرار دارند، در پاسخ به سؤالات پژوهش می توان گفت شهرستان قصر شیرین برخوردارترین و شهرستان سرپل ذهاب محروم ترین شهرستان استان می باشد، شهرستان پاوه در هر سه روش (ARAS, SAW و میانگین رتبه ها) رتبه ی دوم را به دست آورده و بین میزان جمعیت و وضعیت توسعه و نرخ شهرنشینی و وضعیت توسعه رابطه ی معنادار وجود ندارد. در کل بین شهرستان ها از لحاظ برخورداری از شاخص های خدماتی نابرابری وجود دارد به طوری که شهرستان های کوچکتر استان در مقایسه با شهرستان های بزرگتر، شرایط مناسب تری از نظر برخورداری از شاخص های خدماتی را دارند،

با توجه به ضرورت تعادل منطقه‌ای و کاهش نابرابری و فراهم کردن شرایط مناسب برای توزیع متعادل و متوازن شاخص‌ها پیشنهاد می‌شود که شهرستان‌های محروم و کمتر برخوردار در اولویت برای برنامه‌ریزی قرار گیرند، به مؤلفه‌ی جمعیت در برخورداری شهرستان‌ها از لحاظ شاخص‌های خدماتی توجه گردد، توجه به کمبودها و نیازهای شهرستان‌ها جهت توزیع و تخصیص منابع و امکانات، ارائه زیرساخت‌های مناسب و کافی، تخصیص اعتبارات بر اساس سطح توسعه و....

منابع

- اسماعیل زاده، حسن؛ صالح‌پور، شمس‌ی و اسماعیل زاده، یعقوب (۱۳۹۴)، تحلیل کیفیت زندگی شهری و رابطه آن با مشارکت شهروندان در امور شهری موردشناسی: شهر نقده، جغرافیا و آمایش شهری - منطقه‌ای، شماره ۱۷، صص ۲۴۷ - ۲۲۷.
- افروغ، عماد (۱۳۷۹)، چشم‌اندازی نظری به تحلیل طبقاتی و توسعه، موسسه فرهنگ و دانش.
- بیات، محمد (۱۳۸۸)، سنجش سطح توسعه‌یافتگی بخش کوار شهرستان شیراز با استفاده از روش تحلیل خوشه‌ای، جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، سال بیستم، شماره پیاپی (۲۳)، شماره ۱، صص ۱۳۱-۱۱۳.
- تقوایی، مسعود و صالحی، مریم (۱۳۹۲)، سنجش سطوح توسعه‌یافتگی شهرستان‌های استان همدان (با تأکید بر رویکرد منطقه‌ای، فصلنامه علمی - پژوهشی برنامه‌ریزی منطقه‌ای، سال سوم، شماره ۱۱، صص ۳۰-۱۹.
- حم‌بزی، خدار و معماری، ابراهیم (۱۳۹۶)، تبیین و تحلیل نابرابری‌های خدمات توسعه سلامت و بهداشت با استفاده از روش‌های تصمیم‌گیری چند معیاره (نمونه موردی: استان گلستان)، جغرافیا و توسعه، سال پانزدهم، شماره ۴۹، صص ۹۷-۱۱۶.
- حبیبیان، هما؛ کلهرنیا، بیژن و قنبری، نوذر (۱۳۹۶)، کاربرد مدل تاکسونومی عددی در تحلیل سطوح توسعه‌یافتگی نواحی شهری (مطالعه موردی: شهر سنندج)، فصلنامه علمی - پژوهشی جغرافیا (برنامه‌ریزی منطقه‌ای)، سال هفتم، شماره ۳، صص ۳۲۴-۳۱۱.
- دادورخانی، فضیله (۱۳۸۵)، توسعه روستایی و چالش‌های اشتغال زنان، پژوهش‌های جغرافیایی، شماره ۵۵، صص ۱۸۸-۱۷۱.
- رفیعیان، مجتبی؛ پیری، اسماعیل؛ کریمی، آرام و حیدری، سامان (۱۳۹۶)، تعیین سطح توسعه‌یافتگی شهرستان‌های استان مرزی کردستان با تأکید بر شاخص‌های توسعه شهری با استفاده از تلفیق تکنیک‌های AHP و TOPSIS، مطالعات محیطی هفت حصار، شماره بیست و دو، سال ششم، صص ۱۶-۵.
- سالنامه آماری سال (۱۳۹۵)، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان کرمانشاه.
- ساسان‌پور، فرزانه (۱۳۹۰)، مبانی پایداری توسعه کلان‌شهرها با تأکید بر کلان‌شهر تهران، تهران، مرکز مطالعات برنامه‌ریزی شهر تهران.
- شجاعیان، علی و مرادی، ابوذر (۱۳۹۴)، رتبه‌بندی برخورداری از شاخص‌های خدمات شهری با استفاده از مدل‌های استورگس و V- PROMETHEE (مطالعه موردی: شهرهای استان همدان)، فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای، سال پنجم، شماره ۲۰، صص ۵۴-۴۳.

صرافی، محمود (۱۳۷۷)، مبانی برنامه ریزی توسعه منطقه ای، انتشارات سازمان برنامه و بودجه، چاپ اول.
 صفرزاده، بیوک و رحمانی، بیژن (۱۳۹۳)، جایگاه ارتباط شاخص های خدمات شهری و جمعیت در ارزیابی درجه توسعه یافتگی شهرهای استان اردبیل با استفاده از مدل TOPSIS، فصلنامه آمایش محیط شماره ۳۰، صص ۱۸-۱.
 عرب، علیرضا، حسینی دهشیری، سید جلال الدین و نصیری، عباس (۱۳۹۶)، ارائه مدل کارمندیابی مبتنی بر روش تصمیم گیری چند معیاره ترکیبی سوارس و آراس (مطالعه موردی: شرکت مادر تخصصی توانیر)، فصلنامه مهندسی تصمیم، سال دوم، شماره ششم، صص ۱۷۰-۱۴۷.

عطایی، محمد (۱۳۸۹)، تصمیم گیری چند معیاره، شاهرود، دانشگاه صنعتی شاهرود، چاپ اول.
 فتحی، علی؛ کاظمی، سید مهدی موسی؛ رستمی، شاهبختی و علی اکبری، اسماعیل (۱۳۹۶)، تحلیل وضعیت نظام شهری استان کرمانشاه از شاخص خدمات شهری با استفاده از مدل های تاکسونومی عددی، تحلیل عاملی و تحلیل خوشه ای، نظام شهری کرمانشاه، پژوهش های جغرافیای برنامه ریزی شهری، دوره ۵، شماره ۳، صص ۴۰۳-۳۸۱.
 کلانتری، خلیل (۱۳۸۰)، برنامه ریزی و توسعه منطقه ای تهران (تئوری ها و تکنیک ها، انتشارات خوشبین و انوار دانش).

فیروزی، محمد علی؛ محمدی ده چشمه، مصطفی و مختاری چلچله، صادق (۱۳۹۶)، بررسی نابرابری منطقه ای در شهرستان های استان خوزستان، مجله جغرافیا و توسعه ناحیه ای، سال پانزدهم، شماره ۲، شماره پیاپی ۲۹، صص ۲۴۰-۲۱۷.

لطفی، صدیق و شعبانی، مرتضی، (۱۳۹۱)، ارائه مدلی تلفیقی جهت رتبه بندی توسعه منطقه ای مطالعه موردی: بخش بهداشت و درمان استان مازندران، نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی سال سیزدهم، شماره ۲۸، صص ۷-۳۰.
 محمدی، جمال؛ احمدیان، مهدی؛ آزادی قطار، سعید و غلامحسینی، رحیم (۱۳۹۴)، تحلیل و ارزیابی توسعه شاخص های خدمات شهری در شهرهای استان آذربایجان غربی با استفاده از روش های MCDM، نشریه علمی - پژوهشی جغرافیا و برنامه ریزی، سال ۱۹، شماره ۵۳، صص ۳۲۳-۲۹۹.

مهدیزاده، جواد (۱۳۸۵)، برنامه ریزی راهبردی توسعه شهری، تهران: انتشارات شرکت طرح و نشر پیام سیما.
 مرکز آمار ایران، (۱۳۹۵)، سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۹۵ استان کرمانشاه (www.amar.org.ir).
 موسوی، میرنجف؛ منوچهری میاندوآب، ایوب و ادیب نیا، زهرا (۱۳۹۳)، نقش مرز و قومیت در عملکرد نقاط شهری مطالعه موردی: منطقه آذربایجان، فصلنامه ژئوپلیتیک، سال دهم، شماره اول، صص ۲۲۰-۱۹۰.
 موسوی زاده، حسین؛ ربیعی مندجین، محمد رضا؛ خاتمی، حسام و تبریزی، امید (۱۳۹۷)، تحلیل فضایی و رتبه بندی شاخص های توسعه شهری مطالعه موردی در استان خراسان رضوی، فصلنامه علمی - پژوهشی جغرافیا (برنامه ریزی منطقه ای)، سال هشتم، شماره ۲، صص ۲۶۲-۲۴۹.

یاسوری، مجید (۱۳۸۸)، نابرابری؛ چگونگی، علل و پیامدها، مجله اطلاعات سیاسی و اقتصادی، شماره ۱-۲ (پیاپی ۲۶۶)، موسسه اطلاعات، تهران، صص ۲۲۹-۲۱۸.

Binswanger, Hans P. (2001) Income distribution effects of technical change: Some analytical issues, South East Asian Economic Review 1 (3), Pp. 179-218.

- Colantonio, Andrea. and Dixon, Tim. (2009). Measuring Socially Sustainable Urban Regeneration in Europe, Oxford Institute for Sustainable Development (OISD).School of the Built Environment
- Figueroa, Adolfo. (2006): Social Exclusion And Rural Under Development; Department of Economics Catholic, University of Peru, Lima.
- Hodder, Rupert., (2000), "Development Geography", Routledge, London.
- Hass, Michael, (1992). Polity and Society, New York & London.
- Soares Joao Oliveira, Marques Maria Manuela Lourenco, Monteiro Carlos Manuel Ferreira (2003).A multivariate methodology to uncover regional disparities: A contribution to improve European Union and governmental decisions. European Journal of Operational Research, Vol.145, No .1, pp 121–135.
- Skop, Emily (2006), Introduction – Urban Space: The Shape of Inequality, Urban Geography, Vol. 27, No. 5 .
- Streeten, P (1999); Boston University, Economic Development in third world, Boston University, Towards an Effective Urban Environmentalism for the 21s.
- Sharama, Bimal. (2004). Regional disparities in agricultural labou Productivity in the Brahmaputra Valley, Assam, India, Department of Geography, Gauhati University.
- Smith, David M (1994). Geography and Social justice in a Changing World,: Blackwell.
- Ulrich, By Reuter (2003). Effects of intraregionaldisparities on regional development in China: inequality decomposition and panel dataan alysis, Nagoya- University, Nagoya,Japan.